

**Stichting Hassan II
Voor Marokkanen woonachtig in het buitenland**

**INVESTERINGSGIDS VOOR DE IN HET
BUITENLAND WOONACHTIGE
MAROKKANEN**

De industriële sector

Inhoudsopgave

Brief van de afgevaardigde Minister	7
Presentatie van de sector	9
Sectorbeleid	11
Algemene aanbevelingen.....	12
De mogelijkheden voor het installeren van een industrieel project.....	13
De industriële regelgeving en normen	14
De certificatie van ondernemingen.....	17
De kwaliteitscontrole.....	18
Industriële eigendommen	19
Het op niveau plaatsen van ondernemingen	22
Het fonds voor industriële milieuzuivering	24
De kerntechnieken.....	26
De industriële parken.....	26
De tolvrije zones.....	27
De procedure voor het opstarten van een onderneming	29
De financiële voorwaarden voor een onderneming	31
De voordelen van de industriële sector.....	32
Bijlagen	37

Deze gids beschrijft de industriële sector in Marokko, wettelijke en statutaire bepalingen en administratieve procedures betreffende investeringen aldaar. Er worden geen adviezen ten aanzien van investeringen gegeven en het pretendeert ook niet volledig te zijn. Naast deze gids zult u dus nog altijd een beroep moeten doen op de diensten en adviezen van gespecialiseerde instellingen.

De geldigheid van de informatie van deze gids is gebaseerd op de datum van uitgave. De Stichting Hassan II zal ervoor zorgdragen de informatie actueel te houden. Hiertoe zullen nieuwe actuele edities of supplementen worden uitgegeven al naar gelang er sprake is van relevante wijzigingen

PRESENTATIE VAN DE SECTOR

- De veredelingsindustrie in Marokko passeert het aantal van 6500 eenheden. Zij hebben bijna 477.000 vaste medewerkers en 92.000 seizoensarbeiders in dienst. De industriële productie registreert jaarlijks een gemiddelde groei van 10%.
- De indeling van de productie per branche laat duidelijk de dominantie van de voedingsmiddelensector, de chemische - en parachemische industrieën zien, die respectievelijk voor 34% en 31% van de industriële productie zorgen. De rest, zo'n 35%, vindt zich verdeeld tussen de textiel - en leersector, de metaalindustrie, mechanica, elektra en elektronica.
- De voornaamste realisaties op het gebied van industriële investeringen worden behaald in de regio Grand Casablanca, die 45% van de globale investeringen naar zich toe trekt, gevolgd door de regio Souss-Massa-Drâa, dat van 13% van de totale industriële investeringen geniet.
- De veredelingsindustrie speelt een belangrijke rol in de nationale economie. Het industriële Bruto Binnenlands Product, wat de afgelopen jaren met 11% is gestegen, draagt 16% aan het totale BBP bij.
- De Marokkaanse industriële sector telt ongeveer 1700 exporterende ondernemingen. Zij realiseren bijna 52% van de industriële productie en hebben 61% van de globale effectieve werkkraft van de sector in dienst.

Op het gebied van cement heeft Marokko negen fabrieken geïnstalleerd, in Casablanca, Agadir, Meknès, Tétouan, Tanger, Marrakech, Oujda, Témara en Safi. Hun totale productie overschrijdt de 7.3 miljoen ton per jaar.

De chemische en parachemische industrie heeft een belangrijk deel van de nationale industrie in handen, voornamelijk dankzij de waardedoetoevoeging aan het fosfaat en dankzij de farmaceutische industrie die meer dan een twintigtal productie-eenheden telt.

De kledingsector is gedefinieerd als één aan de toekomstige speerpunten van de Marokkaanse economie. Als gevolg is bijna een derde deel van de Marokkaanse export textielproducten en confectiekleding.

De bevorderingsmiddelen van de industriële sector in Marokko zijn geboren uit een kredietgarantiefonds afgestemd op bedrijven en een onderhoudsfonds dat bedrijven aanmoedigt in hun strijd tegen vervuiling.

SECTORBELEID

De rol van de staat in de ontwikkeling van de industrie brengt organisatie-, reglementaire- en investeringsmaatregelen voor de sector met zich mee.

Hieronder vallen belangrijke aangenomen maatregelen, die als volgt samengevat kunnen worden:

- De oprichting en inrichting van industriële zones;
- De ingebruikname van kweekplaatsen voor ondernemingen;
- Fiscale verlichtingen;
- Financiële en technische bijstand voor het op niveau plaatsen van ondernemingen.

Wat betreft de inrichting van industriële zones, sluiten ook steeds meer privé-projectontwikkelaars zich bij deze activiteit aan.

Dit document is gerealiseerd om projectontwikkelaars beter te informeren over de administratieve procedures en de reglementen van het investeren in de industriële sector.

In dit licht, worden de volgende punten hierna behandeld:

- De regelgeving van Marokkaanse industriële normen;
- Het industriële eigendom;
- Het onderhoudsfonds voor het op niveau brengen van ondernemingen;
- Het fonds voor industriële milieuzuivering;
- De kerntechnieken;
- De industriële parken en de tolvrije exportzones;
- De procedures voor het starten van een onderneming in Marokko;
- De financiële voorwaarden van een onderneming in Marokko;
- De voordelen van de industriële sector.

ALGEMENE AANBEVELINGEN VOOR HET REALISEREN VAN EEN INDUSTRIEEL PROJECT

Het is geconstateerd dat bepaalde personen besluiten een onderneming te stichten, slechts op grond van de mogelijkheid om een lening te verkrijgen. Anderen die slechts een idee hebben, richten een bedrijf op waarvan het plan pas achteraf goed wordt bestudeerd.

Deze manier van handelen voor het opstellen van een plan is niet logisch, noch verstandig.

De juiste procedure die een kans van slagen geeft moet de volgende 4 chronologische stappen in acht nemen:

1. De nauwgezette identificatie van het project en de analyse van zijn mogelijkheid en overeenkomsten met de wensen van de markt en de wetgeving die van kracht is;
2. De identificatie van het terrein;
3. De realisatie van een onderzoek naar de gedetailleerde uitvoerbaarheid waarin de technische, economische en financiële aspecten van het project behandeld worden;
4. De constructie van het juridische kader waarbinnen het project zich dient te verwerkelijken (zelfstandige onderneming, vennootschap.);
5. Het verkrijgen van toestemmingen (Bouwvergunning, technische inschrijving in het toeristische departement.);
6. De mobilisering van financiële hulpmiddelen benodigd voor de realisatie van het project (eigen kapitaal, krediet..).

Het is een algemene regel dat een goed opgezet project alle kansen van slagen heeft, Zelfs dat een goed bedacht project makkelijk te financieren is. Maar enkel die projecten die door professionals beheerd worden kunnen daadwerkelijk slagen.

Opmerking: *De procedures van oprichting van een onderneming en de middelen voor financiering worden nader omschreven in het laatste deel van dit document.*

DE MOGELIJKHEDEN VOOR HET INSTALLEREN VAN EEN INDUSTRIEEL PROJECT

Om productie-eenheden te installeren, kunnen de industriëlen kiezen uit de volgende mogelijkheden:

1- De industriële zones

Meerdere publieke of privé industriële zones zijn ingericht op het ontvangen van industriële investeringen. Op dit gebied kunnen de projectontwikkelaars zich laten informeren bij de delegatie van het Ministerie van Industrie of bij de gemeente.

2- De ruimtes voor professioneel gebruik

Om de start van een klein - tot middengroot industrieel project snel te kunnen faciliteren, stelt het Ministerie van Industrie in bepaalde plaatsen werkruimtes ter beschikking aan industriëlen. Een gematigde huur wordt betaald door de projectontwikkelaar tijdens een contractuele periode.

3- Huur of koop van een privé werkruimte

De projectontwikkelaar kan ook een ruimte bestemd voor industriële taak huren of kopen. Echter, voor het kunnen kopen of huren van een locatie, is het nodig om verzekerd te zijn dat de projectactiviteit daar ook werkelijk uitgevoerd mag worden.

De autorisatie voor het uitvoeren van de projectactiviteit wordt gegeven door de gemeenteraad.

DE MAROKKAANSE INDUSTRIËLE REGELGEVING EN NORMEN

De industriële sector is relatief vrij. Respect voor de technische normen is verplicht in particuliere sectoren die gezondheids- of veiligheidsproblemen zouden kunnen geven. Dit zijn bijvoorbeeld de sectoren elektra, elektronica (van huishoudelijke apparatuur), voedingsmiddelensector, chemie en parachemie.

Als voorbeeld, zeep voor in het huishouden kan slechts verkocht worden als stuk met een nominaal gewicht van 1kg, 750g, 500g, 250g en 125g, bestempeld op een duidelijke wijze met een procentuele indicatie en gewicht van de verzepte materie, en de naam van de fabrikant of zijn gedeponeerde merk.

Het jaar en de dag van de fabricatie dienen te staan aangegeven op de verpakking.

Een afwijking van 1% op de aangegeven hoeveelheid van verzepte materie is toegestaan per stuk zeep.

Het afnemen van proefmonsters kan uitgevoerd worden door middel van servicecontrole, op de fabrieksband na het stempelen en bij alle stadia van het in de handel brengen.

A – Standaardisatie

Een norm is de objectieve omschrijving van de condities waaraan een product moet voldoen om conform het gebruik te zijn waarvoor het product bedoeld is.

De normen zijn facultatief, maar hun applicatie blijft verplicht in de volgende gevallen:

- ◆ Clausules, aanbestedingsvoorwaarden en specificaties gerelateerd aan de markt dienen door de Staat goedgekeurd.
- ◆ Producten die de gezondheid en de veiligheid van de consumenten raken.

In dit licht is het verplicht de normen te hanteren. Deze normen betreffen voornamelijk gasfornuizen, broodovens, boilers, accessoires voor gasflessen, lampen en stroomonderbrekers.

De Marokkaanse normen zijn ter beschikking gesteld aan de gebruikers door het Ministerie van Industrie. Dit departement beschikt ook over alle huidige franse en internationale normen en ontvangt regelmatig informatieoverzichten en bulletins geschreven door buitenlandse organen gebezigd met de normering.

B – De certificatie van producten

De certificatie van producten levert het objectieve bewijs van de conformiteit van het product of de service met een referentie van de vastgestelde kwaliteit en de prestaties. Deze referentie is goedgekeurd door het technisch comité dat op de verschillende gebieden is geïnstalleerd: producenten, gebruikers, administraties en laboratoria.

Deze certificatie leidt over het algemeen tot het aanbrengen van een merk op de gecertificeerde producten.

In Marokko is het certificatiemerk het merk 'NM'. Zij is aangeleverd door de het Ministerie van Industrie bezig houdt. Dit merk getuigt ervan dat het product of de service in kwestie, overeenkomt met de Marokkaanse normen.

Het merk 'NM' is een grote troef bij services van bedrijven, consumenten en de wetgever. Als gevolg heeft zij het volgende voordeel:

- Het vergemakkelijken van de verkoop van het product of de service in kwestie, omdat zij een objectief bewijs heeft dat de gedefinieerde karakteristieken en prestaties goed zijn gekeurd in deze referentie.

Het verkrijgen van het merk 'NM' vereist de verificatie van het product of de service in kwestie door het Ministerie van Industrie.

Deze stap is opgedeeld in 4 etappes:

Etappe n°1–De produktcertificatieaanvraag

De onderneming moet een aanvraag indienen samen met een technisch dossier van de service Normering en Certificatie van het Ministerie van Industrie gelegen in Rabat.

Het technische dossier moet bevatten:

- Een beschrijving van het product;
- De referentie aan één of meerdere Marokkaanse normen overeenkomstig het product;
- Een beschrijvende staat van het bedrijf en de middelen aangewend voor de kwaliteitscontrole.

Etappe n°2 – De evaluatie

Zij bevat de verificatie binnen de organisatie, om het kwaliteitscontrolesysteem op te waarderen en het overgaan tot afnemen van proefmonsters die over zijn gebracht voor proeven en analyses in het laboratorium, ontworpen door het betreffende technisch comité.

Etappe n°3 – De beslissing door het Ministerie van Industrie

Volgens de conclusies van de rapporten, de gerealiseerde proeven, en op aangeven van het technisch comité en het Ministerie van Industrie wordt het recht verleend het merk 'NM' te gebruiken.

Etappe n°4 - Nazorg en controle

Reguliere controles verzekeren de permanente conformiteit van het product of de service en de effectiviteit van het interne controlesysteem geplaatst door de onderneming. De frequentie van surveillances is afhankelijk van de aard van het product.

DE CERTIFICATIE VAN ONDERNEMINGEN OP KWALITEITSGEBIED

Het is een herkende getuigenis, door het Ministerie van Industrie werkzaam in zoverre als garantiegever, die de effectiviteit van het kwaliteitssysteem onderkent. Deze certificatie is gegeven volgens de internationale normen (serie ISO 9000) uitgegeven door Internationale Normering Organisatie (ISO) en overeenkomstig met de Marokkaanse norm (NM ISO 9000).

De procedure voor certificatie NM ISO 9000

1- Depot van de aanvraag

Een certificatieaanvraag moet worden gedeponereerd bij het Ministerie van Industrie. Als de aanvraag aanvaardbaar is, wordt een team van toehoorders samengesteld en de onderneming op de hoogte gesteld.

2- Realisatie van een onderzoek

Deze operatie wordt op de volgende manier uitgevoerd:

- Opsturen van het onderzoeksrapport naar het Ministerie van Industrie die het doorstuurt naar het Comité Kwaliteitsgarantie;
- Transmissie van de beslissing;
- Attributie van het certificaat;

- Publicatie in een officieel bulletin.

CONTROLE VAN DE KWALITEIT VAN BEPAALDE INDUSTRIËLE GEIMPORTEERDE PRODUCTEN

In het kader van politieke bescherming van de consument, worden de industriële producten, die aan de verplichte normen moeten voldoen, gecontroleerd tijdens het importeren.

Aldus, bij elke aankomst van de producten bij de grens, wordt de provinciale delegatie van het Ministerie van Industrie in kennis gesteld door de importeur.

Het kader van de delegatie dat met deze operatie belast is, heeft een dossier bevattende:

- Een kopie van de transporttitel (vrachtbrief, transportbrief vliegtuig of automobielbrief);
- Een kopie van de importafpraak;
- Een kopie van de vrachtlijst of factuur;
- De importafpraak ondertekend en verzegeld door de importeur

Dit dossier wordt verstuurd naar de centrale service van het Ministerie van Industrie, die, op hun beurt een koerier naar de importeur stuurt voorgaande aan de datum van het afnemen van de proefmonsters betreffende de grenspost.

Door het fysiek verdwijnen van de douane zijn de producten ondergeschikt aan controle door de vertoning van een getuigschrift of certificaat dat de conformiteit aan de normen waarborgt.

HET INDUSTRIËLE EIGENDOM

Het industriële eigendom dekt een verzameling rechten gelegen in de industriële en commerciële sfeer:

- Fabrieks -, of commerciële merken;
- Industriële ontwerpen en modellen;
- Octrooien.

Aldus, het Marokkaanse bureau voor Industriële Eigendommen heeft als missie:

- De bescherming van de Industriële Eigendommen;
- Assistentie verlenen aan operateurs op het gebied van technisch onderzoek (octrooi), onderzoek naar het al dan niet al bestaan van merken en de verspreiding van technische informatie van octrooien.

Het systeem van industriële eigendommen, dat het merk, het ontwerp en het industriële model of octrooi toekent, heeft de volgende voordelen:

- Prioriteit van depot;
- Het voordeel van monopolie van exploitatie;
- Vrijheid van handelen tegen oneerlijke concurrentie of namaken.

1- Het gedeponeerde merk

Het merk is een onderscheidend teken waarmee een natuurlijk of rechtspersoon zijn producten of service onderscheidt van die van de concurrent.

Zij mag opgemaakt zijn uit woorden, letters, getallen, kleuren, plaatjes of een combinatie van meerdere van deze elementen.

Om geldig te zijn moet een gedeponeerd merk voldoen aan de volgende criteria:

- **Onderscheidend zijn:** zij moet niet de bestemming van het product tonen, noch de kwaliteit of compositie tonen. Zij moet origineel zijn door haar grafische vormgeving, haar fonetiek of haar kleuren.
- **Niet misleidend zijn:** zij mag geen indicaties geven die het publiek zou kunnen misleiden over de karakteristieken of de kwaliteit van de producten of services.
- **Specifiek zijn:** zij mag niet overgenomen zijn van een derde met dezelfde service of product.
- Zij mag de openbare orde en goede zeden niet verstoren.

De duur van de registratie van een merk is 20 jaar, vanaf de dag dat het gedeponereerd is.

De inschrijving van het merk kan oneindig vernieuwd worden voor periodes van 20 jaar.

De vernieuwing moet plaats vinden voor het verlopen van de vorige periode.

2- Het depot van ontwerpen en industriële modellen

Een industrieel ontwerp is een combinatie van kenmerken of kleuren aangebracht op een gegeven oppervlakte, dat een decoratief geheel maakt.

Een industrieel model is een nieuwe vorm die zich onderscheidt van zijn gelijken door een distinctieve configuratie.

De industriële ontwerpen en modellen dienen nieuw en origineel te zijn. Zij zijn beschermd voor een periode van 25 jaar, deze periode is éénmaal te verlengen.

De industriële merken, ontwerpen en modellen kunnen gedeponereerd worden bij het Marokkaanse Bureau voor Industriële Eigendommen in Casablanca, of bij haar bijkantoren geïnstalleerd bij de delegaties van het Ministerie van Handel en Industrie.

3- Het octrooi

Een uitvinding is een nieuw idee dat een praktische oplossing voor een bestaand probleem heeft, voornamelijk in het domein van de technologie.

Zij kan in verband gebracht worden met een product, een mechanisme, een stof of een procedure.

Het octrooi is een juridische titel die het exclusieve recht van exploitatie van de uitvinding biedt, tijdens een periode van 25 jaar, in een bepaald territorium.

Wie kan een octrooi deponeren?

Alle natuurlijke of rechtspersonen, onafhankelijk van zijn of haar nationaliteit en woonplaats, kan een octrooi deponeren bij de provinciale delegatie van het Ministerie van Industrie.

Opmerking: *Personen die zichzelf niet kunnen aanmelden voor een octrooi, mogen worden vertegenwoordigd door een gevolmachtigde, woonachtig in Marokko, die deze formaliteit uitvoert en alle correspondentie regelt. De gevolmachtigde moet voorzien zijn van een ondertekende en wettige volmacht.*

De criteria voor het octrooien van een uitvinding zijn:

- De nieuwheid;
- Een vindingrijke activiteit;
- Een industriële applicatie.

De stukken waarin voorzien moet worden zijn:

- Formulier voor de aanvraag van het octrooi;
- Beschrijvend geschrift;
- Uittreksel van de technische inhoud;
- Ontwerpvoorbeeld (getekend);
- Prioriteitsdocument;
- Akte van overdracht van prioriteitsrecht;
- Volmacht voor gevolmachtigde (indien nodig)

HET OP NIVEAU PLAATSEN VAN INDUSTRIËLE ONDERNEMINGEN

In het kader van de openheid van de Marokkaanse industrie voor internationale concurrentie, heeft het Ministerie van Industrie in samenwerking met de Europese Unie een programma geïnstalleerd om de ondernemingen uit de industriële sector op niveau te brengen.

Financiering van 'Het op niveau brengen':

De structureringkredieten zijn goedgekeurd door de banken en garanties van de Centrale Kas Garantie (C.C.G.)

Begunstigde ondernemingen

MKB die aan de volgende criteria voldoen:

- Het totale eindresultaat (voor investeringen) mag de 20.000.000 DH niet overschrijden en een implementatie van het programma zou niet meer dan 10.000.000 Dhs kosten;
- Potentieel levensvatbaar zijn en een programma presenteren dat als doel heeft de verbetering van de concurrentiepositie ten opzichte van de buitenlandse concurrentie.

Garantiecondities

- Niveau van de garantie: 60% krediet, vermeerderd met 6 maanden interest,
- Garantievergoeding: 0.25% per lopend jaar (BTW e.d),

- Betaling van de garantiecommissie: in zijn totaliteit, door een intermediair van de bank. De commissie moet ingecalculeerd zijn in de globale kosten van het project.
- Executie van de garantie: 30 dagen, op z'n laatst, na ontvangst door de C.C.G. van de aanvraag gepresenteerd door de bank.

Procedure van de octrooigarantie

Presentatie van het dossier aan de C.C.G., door een intermediair van de bank, gekozen door de onderneming.

Inhoud van het dossier:

- 4 exemplaren van de studie gedaan door de bank of door de cliënt;
- Principeakkoord van de bank uitleggende de condities van het octrooikrediet;
- Alle andere documenten die de instructie van de garantieaanvraag kan vergemakkelijken.

Instructietermijn en beslissing van de C.C.G.: maximaal 10 werkdagen.

FONDS VOOR INDUSTRIËLE MILIEUZUIVERING (FODEP)

De FODEP geeft bijstand aan Marokkaanse ondernemingen bij het investeren in milieuzuiveringsinstallaties en de juiste technologieën.

Wie heeft voordeel van de FODEP?

Elk project dat samenwerkt voor de bescherming van het milieu en het behoud van natuurlijke bronnen, kan gebruik maken van de financiering van FODEP. De onderneming dient wel de juridische status of grootte van een onderneming hebben.

Deze projecten kunnen de volgende twee types zijn:

1. **Projecten in een latere productiefase**, die de vervuiling kunnen verminderen, door middel van het installeren van verwerkingsinstallaties of de verwijdering van liquide afval, vast afval of gassen.
2. **Geïntegreerde projecten** die naast het verminderen van de vervuiling, ook meehelpen aan de realisatie van een water en/of energiebesparingplan en het gebruiken van de juiste technologieën.

Financieringsvoorwaarden van de FODEP

Maximale projectkosten: 30.000.000 DH

Voor de projecten in een latere productiefase:

- Gift : 40% van de projectkosten;
- Eigen fonds: 20% van de voorziene kosten;
- Krediet op midden of lange termijn: tussen 20 en 40% van de projectkosten;
- Interestpercentage krediet: marktpercentage;
- Duur van het krediet: 5 tot 10 jaar, met 3 jaar uitstel.

Voor de geïntegreerde projecten:

- Gift: 20% van de projectkosten;
- Eigen fonds: 20% van de voorziene kosten;
- Krediet op midden of lange termijn: tussen 20% en 60% van de projectkosten;
- Interestpercentage krediet: marktpercentage;
- Duur van het krediet: 5 tot 10 jaar, met 3 jaar uitstel

Procedure om in aanmerking te komen voor financiering van FODEP

1. Presentatie, door de projectontwikkelaar, van een technische haalbaarheidsstudie van het project aan het FODEP-team van het staatssecretariaat van milieu;
2. Kennisgeving door het Departement van Milieu aan de projectontwikkelaar en aan de C.C.G. van zijn akkoord;
3. Presentatie, door de projectontwikkelaar, van zijn project inclusief de steun van het Departement van Milieu, aan de bank voor de financiering;
4. Toekenning van het definitieve akkoord door het Departement van Milieu, na de acceptatie van de financiering door de bank;
5. Oproep van fondsen (gift en lening) door de bank aan de C.C.G.
6. Teruggave van het fonds door de C.C.G. aan de bank;
7. Ter beschikking stelling van het fonds (gift en lening) door de bank aan de projectontwikkelaar.

DE TECHNISCHE CENTRA

Het Ministerie van Industrie heeft, in samenwerking met de vakgroep, een programma voor het creëren van technische centra geïmplementeerd, om bedrijven bij te staan in hun pogingen de handelspositie en kwaliteit van de producten te verbeteren.

De sectoren in kwestie zijn de voedingsmiddelensector, de mechanische sector, de metaalverwerkende en elektrische industrie, de constructiematerialenindustrie en de textiel – en kledingindustrie.

De technische centra hebben als doel het assisteren van ondernemingen in het realiseren van technische diagnostiek, voornamelijk de studie naar de behoefte van installaties.

INDUSTRIËLE PARKEN

De beschikbaarheid van een ruimte die de nodige services bevat en dicht bij een vliegveld of haven ligt, wordt als één van de belangrijkste behoeftes gezien voor de industriële investeringsbevordering in Marokko.

In dit opzicht zijn 4 primaire plaatsen geïdentificeerd waar de eerste industriële parken plaats kunnen vinden:

- Tanger, dicht bij het vliegveld. Het is een tolvrije exportzone van 345 ha.
- Nouaceur-Casablanca met een oppervlakte van 256 ha, dichtbij het vliegveld Mohammed V.
- El Jadida, tegenover de haven van Jorf lasfar, met een oppervlakte van 145 ha.
- Nador, bij de haven van Béni-Nsar, met een oppervlakte van 300 ha, met de status van tolvrije exportzone.

De parken worden momenteel ingericht.

DE VRIJHANDELSZONES

In het kader van het nieuwe beleid ten opzichte van de publieke macht, inzake de inrichting van de industriële infrastructuur, beoogd het Ministerie van Industrie de realisatie van twee vrijhandelszones. Eén, ten zuiden van het vliegveld, in Tanger, met een oppervlakte van 345 ha, en de ander, naast de haven van Beni N'sar, in Nador, met een oppervlakte van 300 ha.

De tolvrije exportzones zijn gelimiteerd territorium bestaande uit vrijhandelenclaves ten opzichte van het douaneregime en handelsregime van een land.

De geïnstalleerde ondernemingen, buitenlands of nationaal, binnen de tolvrije exportzones, produceren voornamelijk voor de export en genieten van een aantal fiscale voordelen en financiële voordelen die zich als volgt laten opsommen:

- 1- Vermindering van de administratieve handelingen voor alle installatieoperaties en exploitatie van producten in de zone.
- 2- Vermindering van douane formaliteiten tot een simpele verklaring.
- 3- Afwezigheid van controles, behalve voor nationale residenten, op het moment van ondertekening van de participatie en de overdracht van de gelijkgestelde dividend en winst.

4- **Vrijstellingen:**

- De registratiebelasting, de stempel voor de ondertekende operaties, de verhoging van het kapitaal en de aankoop van terrein;
- Belasting op de toegevoegde waarde (BTW);

- Stadsbelasting, tijdens de eerste 15 jaren van exploitatie, met de uitzondering van de stadsbestuurlijke belasting;
- Belasting op patenten voor de eerste 15 jaar van exploitatie;
- Op de Participatie bij de Nationale Solidariteit (PSN).

5. Kortingen:

- Bedrijfsbelasting: 10%, gedurende 15 jaar;
- Belasting op aandelenproducten (TPA);
- Vermindering van 80% op de algemene belasting op de winst (IGR) voor de eerste 15 jaar van exploitatie

Fiscale regelgeving voor constructie en montage

De ondernemingen, Marokkaans of buitenlands, werkend in de tolvrije exportzones, in het kader van constructie of montage, zijn ondergeschikt aan de huidige heffingen en belastingen.

Annex 1 FACTORKOSTEN

ENERGIE EN WATER

- **Olieproducten**

De prijzen worden elke maand berekend op basis van de gemiddelde marktprijs in Rotterdam.

De basisverkoopprijs die vanaf juli 1999 van kracht is:

- Benzine super..... 7.40DH/L
- Benzine gewoon.....7.20DH/L
- Lampolie.....3.10DH/L
- Gasolie.....4.50DH/L
- Industriële stookolie.....1.600DH/Ton

Deze prijzen zijn geldig in de regio Casablanca en worden lichtelijk verhoogd, per provincie, vanwege de transportkosten..

- * **Elektriciteit**

Een drie-uurlijks tarief is van kracht met een seizoensverandering voor spitsuren.

	HIVER	ETE
ale uren	7h à 17h	7h à 18h
ren	17h à 22h	18h à 23h
uren	22h à 7h	23h à 7h

De tarieven, van kracht sinds 1/7/1998, inzake de spanning en de werkperioden zijn de volgende (in DH/KWH TTC):

	bitsuren	male uren	le uren
hoge spanning	.0393	0.8271	6401
gemiddelde spanning	.1657	0.9245	6369

De op vaste tijd te betalen som is 280 Dh/Kva/jaar TTC, voor de zeer hoge spanning, en 291 Dh/Kva/jaar voor de gemiddelde spanning.

Voor de kracht van de motor of een lage industriële spanning, is het actuele tarief 1.06 Dh/kwh.

De tarieven voor de optionele hoogte van de spanning zijn:

opties	vaste som Dh /Kva/jr)	bitsuren	male uren	le uren
gebruik		1	3	3
gedeld gebruik		4	9	3
gebruik		34	56	2

- **Water**

De waterprijs, voor industrieel gebruik, van kracht sinds 1 juli 1998, varieert van 1.50 Dh/m³ tot 5.89 DH/m³ zonder belasting, per centrum.

Het vaste bedrag staat vast top 74 Dh/m³ zonder belasting.

- **Houtskool**

De prijs van een ton lokaal houtskool (antraciet) varieert tussen de 1287 en de 1634 DH, afhankelijk van de kwaliteit.

TELEFOON

De prijs van een abonnement bij een netwerk kost 340 DH HT voor de installatie.

De vaste maandlasten zijn 65 DH HT.

De maandlasten van een abonnement, op gebied van een mobiele GSM <optie nationaal>, is 150 DH HT (Installatiekosten 300 DH).

TRANSPORT

- **Zeetransport**

De vervoerskosten hangen af van de natuur van het product en de haven van bestemming. Contacten met de belangrijke buitenlandse havens zijn gegarandeerd.

Als indicatie, hier de vervoerskosten per container van 20 voet:

Frankrijk (le Havre, Marseille, Bordeaux) :

Import: 7600 tot 8000 FF

Export: 6000 tot 6200 FF

Italië : (Savone, La Spézia):

Import : 1090 \$ US

Export : 695 \$ US

Nederland (Rotterdam) en

België (Antwerpen):

Import : 1800 DM, Export: 1400DM

Kosten opslag en verzending: 1200 DH per container.

- **Spoorwegtransport**

De te hanteren schaal hangt af van de natuur van het product en de verwachte levertijd..

Aldus, het transport van goederen, per wagon, variërend tussen de 0.286 DH en de 0.454 DH per ton per km.

Deze prijzen worden verhoogd met een vast bedrag van:

- 11.92 DH per ton voor verzending per complete wagon
- 23.84 DH per ton voor gedetailleerde zendingen.

Deze tarieven worden verhoogd met de BTW (14%).

- **Wegtransport**

Het basistarief, per ton per km, staat vast op 0.383 DH TTC voor een afstand tussen de 151 en de 175 km. Dit tarief wordt vermenigvuldigd met een coëfficiënt variërend tussen de 0.88 en de 3.77, afhankelijk van de afgelegde afstand. Deze tarieven kunnen worden verhoogd naar aanleiding van de staat van de routes.

- **Luchttransport**

De luchtvervoerskosten zijn vastgesteld op vertrek uit Casablanca, afhankelijk van de natuur, het gewicht en de bestemming van de zending.

Het tarief (in DH) per kilogram is als volgt:

Gewicht	45kg	250kg	500kg
JS	3.60	12.75	11.80
TERDAM	7.65	16.50	15.50
DEN	7.55	16.40	15.45
LEN	6.95	16.50	15.50
CELONA	9.40	8.80	8.35
E	3.70	12.90	12.15
DAH	1.25	38.75	36.25
-YORK	0.00	23.75	21.80
TREAL	9.60	23.35	21.00

Annex 2

WERKREGLEMENTATIE

De werknemer mag niet onder het minimumloon betaald worden.
Het minimum uurloon is vastgesteld op 7.98 DH (B.O. nr 4436 van 5 december 1996).

In dit licht ziet u hier enkele gemiddelde lonen, die rekening houden met premies, voorrang en andere voordelen:

Ongeschoolde arbeider	7.98 - 8.50 DH/Uur
Ongeschoold arbeider II.....	9.45 - 9.50 DH/Uur
Semi-geschoold arbeider	9.45 - 9.85 DH/Uur
Geschoold arbeider.....	10.95 - 11.80 DH/Uur
Chef	13.50 - 15.25 DH/Uur
Opzichter.....	2.500 - 3300 DH/Maand
Ingénieurs en leiding.....	6600 – 11000 DH/Maand

In deze tak van salarissen hangen de sociale lasten af van de industriebranche. Deze zijn over het algemeen 17% van het maandelijks bruto loon.

De regels met betrekking tot de duur van de arbeid voor werknemers is 8 uur per dag en 48 uur per week.

Het personeel van één etablissement heeft recht op een wekelijkse rust van minstens 24 uur aaneengesloten.

Naast de 8 uur werk per dag, kan de werkgever zijn werknemers voor overuren laten werken. In elk geval zal hij de werknemers een verhoogd salaris aan moeten bieden: 25% meer voor werk verricht tussen 17 en 22 uur, en 50% meer voor werk verricht tussen 22 en 5 uur.

Deze wetten worden aan elke werkgever, die lid is van de Nationale Kas voor Sociale Zekerheid en zijn werknemers heeft ingeschreven, opgelegd. Het inschrijven in het ledendossier van nieuwe ondernemingen moet binnen een maand na het starten van de onderneming geregeld zijn.

Om betaald werk in Marokko te kunnen doen moeten buitenlandse personen autorisatie van het Ministerie van Werkgelegenheid ontvangen.

Annex 3

LIJST VAN KAMERS VAN KOOPHANDEL, INDUSTRIE EN DIENSTEN

S.	ADRES
DIR	0 BD HASSAN II 001 TEL: 84-71-41/24 84-54-55
CEIMA	MOHAMED V C.P 32000 TEL: 98-21-29/37/98 98-49-04
MELLAL	1 C.P 23001 TEL : 48-24-34/48-90- 54 FAX: 48-90-54
BLANCA	3 BD MOHAMED V N° 98 C.P. 20001 26-44-38 FAX 26-84-36
DIDA	3 AV. FKIH M'HAMED ERRAFIL C.P. 24001 34-37-85 FAX : 34-10-04
LAA	7 ESC 2/1 ERRAHA 4001 TEL: 41-20-56 41-28-74
ACHIDIA	1 BD DE L'OCEAN N° 4 CP. 52001 TEL: 57-35-13 57-04-48
OUIRA	E KAHIRA C.P . 44000 TEL: 78- 46-66 78-59-32
	203 BD. ABDELLAH CHEFCHAOUNI PLACE ABDELMOUMEN V.N 0001 - TEL : 62-31-83 62-68-84
FRA	1 PLACE ADMINISTRATIVE C.P. 14001 37-10-80 FAX: 37-15-44
ISSSET	6 RUE CADI AYAD C.P 15001 - TEL : 55-21-13 FAX : 55-16-94
IFRA	C.P : 54001 58-64-83 FAX : 38-45-83
TRIBGA	C.P. 25001 56-20-04

OUNE	55/ 45 AV. MED SALEM C.P. 70001 89-49-71 FAX: 89-49-72
RAKECH	29 JNAN ELHARTI GUELIZ C.P. 40001 33-19-51 FAX: 43-52-56
RES	5 PLACE ABDELAZIZ BEN DRISS C.P 50001 52-11-10 FAX : 51-09-51
MMADIA	64 / 25 BD. MED V 0650 31-43-30 FAX : 31-43-32
DR	/ CP. 62001 60-38-57 FAX: 33-15-48
ZAZATE	AV. MED V RUE ORIZEN C.P. 45001 88-23-28 FAX : 88-54-00
EDDAHAB	ELBARAKA QUARTIER MY RACHID BP. 111 DAKHLA TEL : 93-04-20 FAX 93-04-21
A	3 BD ALLAL BEN ABDELLAH N° 12 C.P. 60001 68-24-11 FAX 68-24-12
T	1 / RUE GHANDI 0000 - TEL : 70-64-44 70-67-68
	4 C.P. 46001 2-30-34 FAX 62-65-82
AT	1 BD. DES F.A.R N°19 C.P. 26001 - TEL : 40-26-58 FAX : 40-38-68
ER	1/ Bd . PASTEUR N° 41 CP. 90001 94-63-37 /FAX : 94-63-78
AN	ASSAN II - BP. 583 87-89-49 FAX : 87-89-59
	3 CP. 35001 7-35-83 FAX : 67-11-64
UAN	1 / BD. MED V 8001 TEL: 96-39-71 96-21-30
I.S.M.	ERFOUD N° 6 RABAT 76-70-51 FAX : 76-70-76

**BUITENLANDSE KAMER VAN
KOOPHANDEL EN INDUSTRIE IN
MAROKKO**

American Chamber of Commerce
Rond point Hassan II, Holiday Inn suite Casablanca –
Tel: 29 49 49 Fax : 49 18 80

Chambre Belgo-Luxembourgeoise
124, Av My Hassan 1er – Casablanca
Tel : 20 00 61 - Fax : 20 33 83

British Chamber of Commerce for Morocco
65, Avenue Hassan Seghir - Casablanca
Tel : 44 88 60 - Fax : 44 88 68

Chambre de Commerce d'Espagne
6, rue Hsain Ramdan – Casablanca
Tel : 30 56 02 - Fax : 30 31 65

Chambre Française de Commerce et d'Industrie au Maroc
15, Av. Mers Sultan – Casablanca
Tel : 22 23 99 - Fax : 20 01 30

Chambre de Commerce d'Italie
Rue Kacem Amine - Immeuble du Consulat Général d'Italie -
Casablanca - Tel : 27 82 17

Chambre de Commerce de Suisse
Bd Bir Anzarane Ex Danton - Imm. Romandie II Tour Koweit
Casablanca
Tel : 36 49 16 - Fax : 36 49 66

Chambre de Commerce Maroc Canada
Rond point Hassan II Holiday Inn suite 20100 Casablanca - Tel : 29
49 49 - Fax : 29 50 28

Chambre de Commerce et d'Industrie Allemande
8, Bd Khouribga - Casablanca
Tel : 44 98 22 - Fax : 44 96 93

PROFESIONELE INSTELLINGEN

Association Marocaine des Industries Textiles

58, rue Lugherini – Casablanca

Tel : 30 68 45 - Fax : 30 04 42

**Association de la Mécanique Générale Industrielle de
Rectification (A.S.M.I.R)**

147, Rue Mohamed Smiha – Casablanca

Tel : 30 16 83

**Association des Industries de la Construction Mécanique et de la
Chaudronnerie Tôlerie (COMECH)**

147, Rue Mohamed Smiha - Casablanca

Tel : 30 20 34 - Fax : 30 92 63

**Association Marocaine pour l'Industrie et le Commerce
Automobile (AMICA)**

625, BD. Mohammed V – Casablanca

Tel : 24 28 82 - Fax : 24 85 81

**Association Marocaine des Industries Electriques et
Electroniques (A.M.I.E.E)**

47, Rue Mohamed Smiha – Casablanca

Tel : 30 16 83 - Fax : 30 96 63

Association Marocaine de l'Industrie Pharmaceutique

Place de la division Leclerc boulevard Jerrada - Casablanca - Tel : 23

44 45 - Fax : 23 40 90

Association Marocaine de l'Industrie Solaire (F.I.C.P.)

5 rue de Midelt - Rabat

Tel : 76 89 61 - Fax : 76 89 64

**Association Nationale des Fabricants de Farine et Huile de
Poisson (A.N.A.F.A.P)**

Avenue Moulay Abdellah Immeuble A - Agadir

Tel : 82 63 09

Association Professionnelle de la Parfumerie

27, Rue Verdi – Casablanca

Tel : 24 01 61 - Fax : 24 70 77

Confédération Générale des Entreprises du Maroc

23, BD Mohamed Abdou - Casablanca

Tel : 25 26 96 - Fax : 25 38 39

Fédération des Chambres de Commerce et d'Industrie du Maroc
6, Rue Arfoud, Tour Hassan - Rabat
Tel : 76 70 78 - Fax : 76 70 76

Fédération Marocaine des Industries du Cuir
47, Rue Blanquette - Belvédère – Casablanca
Tel : 36 50 42 - Fax : 36 61 54

**Fédération des Industries Métallurgiques, Mécaniques,
Electriques du Maroc (FIMME)**
147, rue Mohamed Smiha - Casablanca
Tel : 30 20 34 - Fax : 30 92 63

Fédération des Industries de la Conserve au Maroc
5, Quartier Longchamp 7 rue Al Yarmouk - Casablanca
Tel : 36 50 42 - Fax : 36 61 54

Fédération des Industries Chimiques et Parachimiques
36, rue Chaouia ex-Colbert - Casablanca
Tel : 22 92 15 - Fax : 22 56 13

Groupement Professionnel des Banques du Maroc
71, Avenue de l'Armée Royale – Casablanca
Tel : 31 16 24 - Fax : 31 49 03

**Union Nationale des Industries de la Conserve de Poissons
(UNICOP)**
5, Quartier Longchamp N° 7, Rue 5 - Casablanca
Tel : 36 50 42 - Fax : 36 61 54.

Overheids- en semi-overheidsinstanties

Centre Marocain de Promotion des Exportations

Rue Bnou Majid El Bahhar – Casablanca
Tel : 30 22 10/30 75 88/43 Fax : 30 17 93

Office des Changes

Place Moulay Hassan - B.P. 71 - Rabat
Tel : 73 19 72 - Fax : 72 12 85

Office Chérifien des Phosphates (OCP)

Boulevard de la grande ceinture, Route d'El Jadida Casablanca
Tel : 23 01 25 - Fax : 23 06 35

Office d'Exploitation des Ports (ODEP)

175, Bd Md Zerktoni - Casablanca
Tel : 23 23 24 - Fax : 23 23 35

Office des Foires et Expositions de Casablanca

11, Rue Boukrâa - Casablanca
Tel : 26 03 60 - Fax : 26 49 49

Office de la Formation Professionnelle et de la Promotion du Travail (OFPPT)

231, Bd Ibn Tachfine Casablanca - Tel : 24 83 95

Office Marocain de la Propriété Industrielle (OMPI)

Route de Nouasseur BP 13867 - Casablanca
Tel : 33 54 80 - Fax : 33 55 10

Office National de Recherches et d'Exploitation Pétrolières (ONAREP)

34, Avenue Al fadila Q.I- Rabat
Tel : 28 17 07 - Fax : 28 16 26

Office National des Chemins de Fer (ONCF)

Rue Abderrahmane Chafiki, Agdal - Rabat
Tel : 77 47 47 - Fax : 77 44 80

Office National de l'Electricité (ONE)

65, Rue Othmane Bnou Affane - BP 13498 - Casablanca
Tel : 22 33 30 - Fax : 22 00 38

Office National de l'Eau Potable (ONEP)

6, Rue Patrice Lumumba - Rabat

Tel : 72 12 81 - Fax : 72 65 33

Office National Marocain du Tourisme (ONMT)

Avenue Al Abtal - rue Oued Fès - Rabat

Tel : 77 51 71 - Fax : 77 74 37

Office National des Pêches (O.N.P)

13, Rue du Lieutenant Mahroud - Casablanca

Tel : 24 05 51 - Fax : 24 23 05

Office National des Postes et Télécommunications (ONPT)

Avenue Nakhil - Hay Riad - Rabat

Tel : 71 26 26 - Fax : 71 37 00

Office National des Transports (ONT)

Rue Al Fadila, Quartier Industriel B.P. 596 - Rabat

Tel : 79 78 45 - Fax : 79 78 50

Office pour le Développement Industriel (ODI)

Siège social

10, rue Ghandi - B.P. 211 – Rabat

Tel : 70 84 60 - Fax : 70 76 95

Délégation à Paris

76, Av. des Champs Elysées - Paris

Tel : 43 59 22 39/45 62 72 80 Fax : 43 59 00 30

Bureau ODI/ONUDI à Milan

Largo Domodossolo, 1-20 145 Milan, Italie

Tel : 498 59 25 - Fax : 481 55 22